

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

THEORETICAL AND PRACTICAL PRINCIPLES OF FORMATION OF INFORMATION AND DIGITAL CULTURE OF FUTURE SPECIALISTS OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS IN THE CONDITIONS OF BLENDED LEARNING

Стаття присвячена одній із актуальних проблем професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту – розвитку їхньої інформаційно-цифрової культури в умовах змішаного навчання. Формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в умовах змішаного навчання ми описуємо як цілісну структуру, що забезпечуватиме системну професійну підготовку майбутніх фахівців ФКІС. У основу процесу формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в умовах змішаного навчання ми поклали методологічні підходи й принципи. Теоретичний концепт визначає систему ідей, вихідних категорій, основних понять. Практичний концепт описує систему дій, які забезпечують практичне розв'язання поставленої проблеми. Відповідно, процес формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКІС в умовах змішаного навчання передбачає вдосконалення змісту, методів і засобів навчання та форм навчальної діяльності студентів. Модель формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКІС в умовах змішаного навчання включає діагностику результатів професійної підготовки, яка базується на критеріях і показниках сформованості складових інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКІС. Результатом реалізації моделі є позитивна динаміка в рівнях сформованості складників інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКІС. У процесі формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКІС варто активно використовувати ІТ, що серед іншого передбачає розробку й використання освітніх ресурсів, дає можливість студентам відчувати себе суб'єктом освітнього процесу, побачити переваги використання ІТ у професійній діяльності й визначити власні шляхи саморозвитку в професійному напрямку.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні фахівці фізичної культури та спорту, інформаційно-цифрова культура, змішане навчання.

The article is devoted to one of the current problems of professional training of future specialists in physical culture and sports – the development of their information and digital culture in a blended learning environment. We describe the formation of information and digital culture of future specialists in physical culture and sports in the conditions of blended learning as a holistic structure that will provide systematic professional training of future specialists of FCiS. We based our methodological approaches and principles on the process of forming the information and digital culture of future specialists in physical culture and sports in the conditions of blended learning. The theoretical concept defines a system of ideas, source categories, basic concepts. The practical concept describes a system of actions that provide a practical solution to the problem. Accordingly, the process of formation of information and digital culture of future specialists of FCiS in the conditions of blended learning involves the improvement of the content, methods and means of teaching and forms of educational activities of students. The model of formation of information and digital culture of future specialists of FCiS in the conditions of mixed training includes diagnostics of results of professional training which is based on criteria and indicators of formation of components of information and digital culture of future specialists of FCiS. The result of the model implementation is a positive dynamics in the levels of formation of the components of information and digital culture of future specialists FCiS. In the process of forming the information and digital culture of future specialists FCiS should actively use IT, which, among other things, involves the development and use of educational resources, allows students to feel the subject of the educational process, see the benefits of using IT in professional activities and identify their own ways of professional development direction.

Key words: professional training; future specialists in physical culture and sports; information and digital culture; blended learning.

УДК 378:[37.091.12.011.3-051:796]
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/29-1.32>

Лазоренко С.А.,
канд. наук з фізичного виховання
і спорту, доцент,
завідувач кафедри спортивних
дисциплін і фізичного виховання
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Домінуючий вектор розвитку сучасної освіти є її технологізація, під якою розуміють організацію освітньої діяльності, методи, форми діяльності учнів і педагогів і діагностику навчальних досягнень. Сучасне суспільство переживає історичний етап свого розвитку, який характеризується переходом від індустріальної до інформаційної епохи, що відображено в стрімкому розвитку інформа-

ційно-комунікаційних технологій і їх упровадженні в усі сфери життєдіяльності суспільства, зокрема інформатизації освіти.

Сучасна система освітнього процесу не може залишитися осторонь глобального процесу інформатизації суспільства. Її значення останнім часом зростає і якісно впливає на процес формування та розвитку інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКІС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальна тенденція розвитку системи освіти майбутніх фахівців із фізичної культури ґрунтується на аксіологічному, компетентнісному й технологічному підходах до організації освітнього процесу (Л. Певіцина, Ж. Бережна) й передбачає формування їхньої здоров'язбережувальної компетенції (Н. Завидівська, В. Зданюк, О. Іщук), готовності до відповідного виду діяльності (О. Дорошенко, Н. Белікова, С. Гаркуша) та впровадження здоров'язберігальних технологій в освітній процес (М. Смирнов, М. Носко, С. Гаркуша, О. Воєділова, А. Фастівець, С. Луканьова, М. Лютик).

Проблеми впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес досліджували В. Биков, Г. Бордовський, Ю. Брановський, Я. Ваграменко, Ю. Горошко, В. Делінгер, Т. Добутько, М. Жалдак, Г. Жабєєв, І. Извозчикова, Г. Козлакова, А. Кузнецова, В. Клочко, В. Лаптева, В. Матросова, Н. Морзе, Т. Олійник, М. Пригодій, С. Раков, С. Смирнов, О. Торубара, А. Кудін та інші. У дослідженні проблем інформатизації освіти провідну роль відіграють роботи В. Беспалька, П. Гальперіна, Т. Ільїної, Ю. Машбиця, В. Монахова й інших, присвячені питанням психолого-педагогічних основ ефективного використання комп'ютерів у навчально-виховному процесі, дидактичних можливостей комп'ютерної техніки та її програмного забезпечення.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Інформатизація професійної освіти характеризується вдосконаленням і розповсюдженням нових інформаційних технологій, серед них й інтерактивних, які широко використовуються в процесі взаємодії викладача і студента в сучасному освітньому процесі ЗВО галузі фізичної культури і спорту (далі – ФКіС). У зв'язку з цим майбутній фахівець ФКіС повинен не тільки мати достатні знання у сфері інформаційних технологій, а й бути достатньо кваліфікованим для їх застосування в професійній діяльності. Досягненню такої мети має сприяти підготовка майбутніх фахівців ФКіС у сфері інформатизації освіти. Тому професійна підготовка майбутніх фахівців ФКіС сьогодні має передбачати формування та розвиток їхньої інформаційно-цифрової культури.

Мета статті – розглянути теоретичні та практичні засади формування й розвитку інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС.

Виклад основного матеріалу. Проблематика формування інформаційно-цифрової культури (або її основ) досліджується з погляду підвищення загальноосвітнього рівня особистості або як окремих аспектів професійних знань і навичок фахівця. Ці питання розглядаються в дисертаційних дослідженнях, зокрема в роботах М. Близнюк [1], С. Гунько [2], О. Ільків [3]. До необхідної теоретичної бази належать знання про інформацію,

інформаційні процеси та інформаційні системи, загальні принципи розв'язання задач за допомогою комп'ютера, загальне уявлення про архітектуру та функціонування комп'ютера, про можливості використання глобальної мережі Інтернет. Практичні навички використання засобів сучасних ІКТ передбачають уміння працювати з прикладними програмними засобами загального призначення: операційними системами, програмами-архіваторами, антивірусними програмами, редакторами текстів, графічними редакторами, електронними таблицями, зазвичай це використання пакету програм MSOffice (а саме MS Word, MS Excel, MS Access, інших програм пакету).

В основу процесу формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС в умовах змішаного навчання ми поклали методологічні підходи (системний, цілісний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, полісуб'єктний, технологічний, інтегративний, BYOD-підхід, візуально-цифровий, культурологічний, студентоцентрикований підходи) та принципи: загальнодидактичні; професійного навчання; використання змішаного освітнього середовища, створення цифрових освітніх ресурсів.

Теоретичний концепт визначає систему ідей, вихідних категорій, основних понять, без яких ускладнене розуміння сутності проблеми, що досліджується, і містить такі положення:

- феномен інформаційно-цифрової культури є утворенням, що має складну структуру й має формуватися через свої складники;
- організація змішаного освітнього середовища (ЗОС) ЗВО вимагає органічного поєднання традиційних і дистанційних технологій, інтеграції спеціалізованих ПЗ та інформаційно-ресурсного забезпечення освітнього процесу;
- формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС в умовах змішаного навчання є компонентом їхньої професійної підготовки та реалізується як педагогічна система, що складається із взаємопов'язаних підсистем;
- необхідними умовами формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС є: 1) комплексне проектування змішаного освітнього середовища ЗВО, діджиталізація професійної підготовки, посилення міжпредметних зв'язків між фаховими та інформаційними дисциплінами; 2) організація квазіпрофесійної діяльності майбутніх фахівців ФКіС у напрямі розвитку вмінь використовувати ІТ професійної спрямованості; 3) цілеспрямована мотивація до підвищення рівня власної ІЦК (розгляд історичних аспектів розвитку галузі ФКіС, зміцнення гуманістичних цінностей фізичного виховання, утворення ціннісних установок на застосування ІТ для фізкультурно-оздоровчої діяльності); 4) оптимізація комунікації між учасниками освітнього процесу, забезпечення спілкування зі стейкхолдерами та подолання пси-

хоемоційних бар'єрів до роботи з ІТ освітнього призначення;

Практичний концепт описує систему дій, які забезпечують практичне розв'язання поставленої проблеми, і характеризується такими положеннями – формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС в умовах змішаного навчання:

- відбувається через педагогічну систему, реалізація якої спирається на змішане освітнє середовище ЗВО;

- вимагає врахування розвитку цифрових технологій у галузі здоров'я, обізнаності майбутніх фахівців ФКіС у сфері ІТ, здатність до самоосвіти;

- потребує формування навичок критичного аналізу, оцінювання, порівняння, узагальнення;

- потребує розвитку розумової працездатності, інтелектуальних здібностей, оптимізації комунікації між викладачем і студентами, подолання психоемоційних бар'єрів до роботи з ІТ освітнього призначення.

Відповідно, процес формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС в умовах змішаного навчання передбачає вдосконалення змісту (модернізація курсів інформатичних дисциплін; модернізація курсу іноземної мови за професійним спрямуванням; розробка й модернізація дистанційних курсів до фахових дисциплін, до вибіркових дисциплін; створення вокабуляріїв і тезаурусів до фахових курсів для оптимізації комунікації між викладачем і студентами, подолання психоемоційних бар'єрів; розробка й упродовження спецкурсів «Розвиток інтелектуальних здібностей», «ІТ у фізкультурно-оздоровчій діяльності»; використання можливостей неформальної освіти та самоосвіти), методів (проектні технології; методи впливу на особистість (заохочення, вимога, переконання); інтерактивні технології; проблемне навчання) і засобів (ЕОР; ЗОС ЗВО); технічні ресурси; Інтернет-ресурси; комунікаційні програми (Viber, Messenger, Telegram тощо); системи управління навчанням (Moodle); відкриті освітні ресурси; технології доповненої реальності; технології цифрового здоров'я; навчання та форми (лекції-візуалізації; відеоконференції; чати; вебінари; тренінги; майстер-класи; дискусії; семінари; лабораторні роботи; курсові проекти; самостійна робота; неформальна освіта (науково-практичні конференції для студентської молоді, студентські олімпіади та інтелектуальні конкурси)) навчальної діяльності студентів.

Сформульована мета передбачає формування компонент інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС в умовах змішаного навчання:

- 1) аксіологічний – світоглядне бачення інформаційно-цифрових технологій в інформаційному суспільстві, розуміння та усвідомлення ролі й значення ІТ в професійній діяльності;

- 2) мотиваційний – мотивація використовувати ІТ професійної спрямованості, до підвищення рівня власної ІЦК;

- 3) технологічний – володіння різноманітним комп'ютерним обладнанням і програмним забезпеченням, мережевими технологіями, технологіями мультимедіа, презентаційними технологіями тощо, здатність використовувати ІКТ для проектування професійної діяльності, реалізації особистісно-орієнтованого процесу навчання, конструювання навчально-тренувальних занять тощо;

- 4) інформаційний – фахові знання та навички роботи з інформацією: пошук, управління, оцінювання, створення інформації, передача тощо, уміння конструювати цифрові освітні ресурси;

- 5) комунікативний – мовно-мовленнєва підготовка майбутніх фахівців ФКіС, зокрема, з англійської мови;

- 6) сугестивний – володіння засобами вербального й невербального емоційно забарвленого впливу за допомогою вербальних каналів з метою трансляції потрібної професійної інформації;

- 7) рефлексивний – здатність до вдосконалення та розвитку у сфері цифрових технологій для професійної діяльності й особистого розвитку.

Формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС в умовах змішаного навчання включає діагностику результатів професійної підготовки, яка базується на критеріях і показниках сформованості складників інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС: ціннісному (показник – ІТ-освіченість), поведінковому (показник – мотивація), процедурному (показники – навички володіння комп'ютерним обладнанням; навички володіння програмним забезпеченням; здатність використовувати ІТ у сфері ФКіС), когнітивному (показники – інформатична обізнаність, уміння конструювати ЕОР), мовно-мовленнєвому (показники – лексична обізнаність, уміння е-комунікації), психологічному (показники – розумова продуктивність, емоційний інтелект), особистісному (показники – здатність до самоосвіти, рефлексія) критеріях.

За аналізом різних підходів до визначення рівня навчальних досягнень нами виділено такі три рівні сформованості складників інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС: початкового; середньому; високому.

Результатом реалізації процесу формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС в умовах змішаного навчання є позитивна динаміка в рівнях сформованості складників інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС.

Висновки. Теоретичний аналіз досліджень та узагальнення практичного досвіду вказують на те, що підвищення якості підготовки фахівців ФКіС потребує особливої уваги саме до оптимізації

освітнього процесу у ЗВО. Зростання ролі фізичної культури і спорту, конкретизація завдань, що стоять перед фізкультурним рухом, наполегливо вимагають удосконалення організаційної структури управління розвитком фізичного виховання на основі інноваційного підходу та цілеспрямованого використання законів соціального й економічного розвитку інформативного суспільства, специфічних закономірностей фізичної культури, а також закономірностей і принципів навчання та виховання. Отже, у процесі формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС у процесі їхньої професійної підготовки варто активно використовувати ІТ, що серед іншого передбачає розробку та використання освітніх ресурсів (навчальних курсів з відповідним навчально-методичним супроводом), дає можливість студентам відчути себе суб'єктом освіт-

нього процесу, побачити переваги використання ІТ у професійній діяльності й визначити власні шляхи саморозвитку в професійному напрямі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Близнюк М.М. Формування основ інформаційної культури у студентів вищих навчальних закладів прикладного та декоративного мистецтва : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2000. 208 с.
2. Гунько С.О. Формування системи знань про інформаційні технології у майбутніх вчителів початкових класів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 1998. 175 с.
3. Ільків О.С. Формування інформаційної культури студентів аграрних закладів освіти I–II рівнів акредитації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Міжнародний ун-т «Рівненський економіко-гуманітарний ін-т» ім. Степана Дем'янчука. Рівне, 2003. 239 с.